

ÜSKÜDARLI SÂFİ VE ‘Şİ’R-İ SÂFİ İSİMLİ ESERİ
Üsküdarlı Sâfi and His Works ‘Şi’r-i Sâfi’**Abdulkadir ERKAL*****ÖZET**

Üsküdarlı Sâfi, Türk edebiyatında Divan şiirinin etkisinin kaybolmaya başladığı Tanzimat döneminde yaşamış ve bu şiirin son halkalarından biri olmayı başarmış şairlemizdir. Ancak gerek hayatındaki çalkantılı dönemler ve gerekse de genç yaşta ölmesinden dolayı edebiyat tarihimizdeki yerini yeterince alamamıştır. Yaşadığı dönemde, dönemin ünlü şairlerinden haklı övgüler alan Sâfi’nin eserleri de zamanında en çok okunanlar arasında olmuştur.

Bu makalede Türk edebiyatı tarihinde tam anlamıyla yerini alamayan Sâfi’nin, şiirlerinin içerdiği en önemli eseri ‘Şi’r-i Sâfi’yi ele alarak bu önemli şairimizi ilim dünyasına tanıtmak istedik.

Anahtar Kelimeler: Divan Şiiri, Sâfi, Tanzimat Edebiyatı

ABSTRACT

Sâfi from Üsküdar is one the last Divan poets who lived in Tanzimat (Reformation) periot in which Divan poetry began to lose its effect. Yet he got not the deserved place in literary history because of the chaotic nature of the area he lived in and because he died so young. During his short lifetime he was praised by many of his contemporaries and his Works were also among the most read Works.

In this article, the purpose of this essay is to introduce this poet and his magnum opus Şi’r-i Sâfi.

Keywords: Divan Poetry, Safi, Tanzimat Edebiyatı

Giriş:

Tanzimatla beraber Osmanlıda baş gösteren Avrupalılaşıma sevdası toplum yapısında olduğu kadar edebî alanda da oldukça derin etkiler bırakmıştır. Şiirde eskiden yeniye doğru geçiş dönemi Servet-i Fünûn’a kadar devam eder. Geçen süreçte eski-yeni arasında oldukça geniş bir tartışma dönemi yaşanmış ve iki uçtan da önemli sanat adamları etkilerini sürdürmüşlerdir.

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Arayışlar Dönemi Edebiyatı olarak adlandırılan bu dönemde eski-yeni çatışmasında arada kalan ve ‘mutavassıtîn’ olarak adlandırılan kitle oluşmuştur. Süleyman Nesib’in “Mutavassıtîn dediğimiz zevât ki, devr-i inhitat ile şimdiki devr-i teceddüd arasında kalmak isteyenlerdir”¹ olarak tarif ettiği bu gruba dâhil olan şâirler, deyim yerinde ise tam bir bocalama devresi geçirmiş ve bu devreden çok azı ayakta kalarak yoluna devam etmişlerdir. Eski-yeni çatışmasına çok genç yaşta tanık olan bu şâirler kendi kimliklerini oluşturmada oldukça hazırlıksız yakalanmışlar ve şâirlikleri de gençliklerinden öteye geçememiştir. Bu gruba dahil ettiğimiz şâirlerin bazılarının da genç yaşta ölmesinin etkisi de muhakkak olmuştur. Galib Avni ve makalemizin konusunu oluşturan Üsküdarlı Sâfi’yi buna örnek olarak gösterebiliriz.

Üsküdarlı Sâfi hakkında yaptığımız araştırmalar sonucunda, İbnülemin M. Kemal İnal’dan başka hiçbir kaynakta bilgi bulamadık. İbnülemin’in de yakından tanıdığı için geniş yer verdiği Sâfi’nin hayatı hakkındaki bilgileri bundan dolayı İbnülemin’den nakletmek zorunda kaldık. İbnülemin dışında Bursalı M. Tahir’de de kısa bir bilgi mevcuttur.

1-Hayatı:

Tosyalı Reşid (Efendizâde) Mehmed Emin Nüzhet Efendi’nin oğlu olan Mustafa Sâfi (Bey), 1862 yılında (h. 1278) babasının kadılık yaptığı Yanya’da doğdu. Mustafa Sâfi’nin babası, 1821’de İstanbul’da doğmuş, Mehmed Ali ve Mustafa Nailî Paşalara Divan Kâtibi olmuş, devlet kademelerinde çeşitli görevlerde bulunmuş bir devlet adamıdır. Mustafa Sâfi beş yaşında iken de ölmüştür.² Sâfi küçük yaşta Abdürrahim’den ilim, Köy Sancaklı Abdülkadir Efendi’den de ulum-i edebiye ve Farsça dersler aldı.

1880’de Üsküdar Bidayet Mahkemesi Zabıt Kitabetine, ardından da Seraser Dairesi Reisi Muhtar Efendinin emri ile Askerî Tekaid Sandığı Tahrirat Kalemine tayin oldu. Bu görevde üç dört yıl bulunduktan sonra Trablusgarp Fırka-i Askeriyesi mühimme kitabetine atandı. Dört yıl Trablusgarb’da kalan Sâfi, hastalığından dolayı istifa ederek İstanbul’a döndü. Damad Mahmud Celaleddin Paşa’nın meclisinde nedim oldu. Hersekli Arif Hikmet Bey’in yardımıyla ayda beş altın maaş tahsis edildi. Esrar ve alkole düşkünlüğü ile de ün yapan şâir çevresinde “şarabü’l-leyl ü nehâr”³ olarak tanınmış ve sarhoşken

¹ Süleyman Nesib, “İki Söz Daha”, Servet-i Fünûn, N0.374, İst 1314, s.3.

² İbnülemin M. Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, (hzl.: İbrahim Baştuğ), C.4, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2002, s.2029.

³ İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2030.

çıkarmış olduğu bir olay neticesinde Mahmud Paşa tarafından azledilmiştir.⁴ Üsküdarlı Tal'atın araya girmesiyle Paşa Sâfi'yi tekrar göreve aldı. Mahmud Celaleddin Paşa'nın yardımıyla Üsküdar'da bir attar dükkânı açtı. Paşa, dükkânın açılışına bir tarih söyler ve bu tarih haftalık *Malumat* dergisinde yayınlanır:

Ey tâlib-i kerâmet
Vey rûz-cûy-bârî
Gir mecmer-i dükkâne
Yak ûd-ı kalb-i zârî

Tatîr-i kâm edersin
Tenvîr-i câm edersin
Gel dinle pendimi tut
El feyz-i girdgârî

Bir ârif-i dil-âgâh
Etmîş bu cây-ı fergâh
Satmakta deste deste
İrfân ü kâmkârî

Kimdir bu söyle tarîh
Asaf muindir Allah
Sâfi-i pâk-i tıynet
Attâr-ı Üsküdârî (1316)⁵

Dükkânın açılması üzerine Paşanın ve diğer şâirlerin sık sık dükkâna gidip gelmeleri jurnalcilerin ihbarı üzerine kısa sürede kapatılmasına yol açmıştır.

1316 yılının Ramazan ayının sonlarında Hersekli Arif Hikmet Bey'in evinde Sâfi ile tanıştığını söyleyen İbnülemin M. Kemal, o akşam eve kardeşiyle gelen Sâfi'nin kendilerine aylık 2500 kuruş'a Haleb vilâyeti Mektubî Muavinliğine tayin olduğunu söylediğini ifade eder. Sâfi üç yıl gibi kısa süren

⁴ İbnülemin M. Kemal İnal, Sâfi'nin Mahmud Celaleddin Paşa tarafından kovulmasına neden olayı bizzat Paşa'nın kendisinden dinlemiş ve olayı şöyle aktarmıştır: "*Paşa'nın Pendik'teki köşkünde bulunduğu sırada bir gece yanına birkaç uşak alıp meyhaneye gitmiş. Vakit geçtiği için kapanmış olan meyhaneyi zorla açtırmış. İçmeye başlamış. Meyhaneci söylenmeye başladığından, Sâfi-i mest, cûş u hurûş edip 'Ben, Damad Mahmud Paşa'nın nedimiyim. Seni şöyle ederim, böyle yaparım' diyerek üstüne hücum etmiş. Jandarmalar yetişip vukû muhakkak olan bir faciaya mümanaat ve Paşa'ya şekâyet etmişler. Sâfi'ye muvakkaten yol vermiş.*" İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2030.

⁵ İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2030.

bu görevinde iken 2 Rebiüevvel 1319 (1901)’de burada vefat eder. ‘Cübeyle’ mezarlığına defnolunur. Yakın arkadaşı Manastırlı Rıfat mezar taşına yazılmak üzere şu tarihi söyler:

Çıkub Cem söyledi tarih-i fevtin
Sâfâ-yı cennete azmetti Sâfi⁶

İbnülemin’in tasvirine göre Sâfi, uzun boylu, kumral sakallı, kalınca sesli, zayıf ve yakışıklı biri idi.⁷

2-Edebî Şahsiyeti:

Sâfi’nin çok genç denecek yaşta ölmesi ve ömrünün son zamanlarını da Haleb’de geçirmesi dolayısıyla edebiyat dünyasındaki tanınırlılığını da oldukça azaltmıştır. Oysa ki o, Muallim Naci’nin gelecek vadeden genç kuşağın lideri olarak gördüğü ve çok şeyler beklediği bir kişi idi:

“Sâfi Efendi, herkesin malûmu olacak derecede şöhret almış bir şâir olmadığı halde şuarâ-yı meşhûremizden çoğuna tab’an ve iktidaren tefavvuk (üstün) etmiş bir gençtir....Bundan başka Sâfi Efendi, en ziyâde sezâ-vâr (uygun, yaraşır)-ı itina olan hüsn-i ahlâk cihetiyle dahi gençler miyânında (arasında) şâyân-ı istisnâdır.”⁸

Muallim Naci’nin bu övgüsünü 24-25 yaşlarında alan şâir, şiirlerinde nazım şekli ve muhteva bakımından divan şiiri geleneğini devam ettirmiştir. 41 yıl gibi kısa denilebilecek ömründe üç telif ve bir de tercüme eser bırakan Sâfi, bu eserleriyle de çevresinden büyük oranda övgüler almıştır. Süleyman Nazif, Sâfi’nin şiirini asla taklit edilemeyecek derecede kaliteli bulurken şöyle ifade eder:

“Üsküdarlı Sâfi merhum da Naci devrinde yetişmiş gazel-serâların güzidegânındandır. Bir takriz münasebetiyle Namık Kemal’in yazmış olduğu
Âferin tab’ı saf-ı Sâfiye
Kim eder nazar kavâfiye

⁶ İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2032.

⁷ İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2032.

⁸ Muallim Naci, “Takriz” Cidâl-i Sâdi Bâ Müddei, Matbaa-i Ebuzziya, Konstantiniyye 1304, s.6.

*Mediha-i cihan kıymetine bu Üsküdarlı şâir cidden ihrâz-ı
liyâkat etmişti.Vadisinde bu şâiri kimse taklid edemez.
Eşârının azamı, hayatı gibi ve hayatiyle beraber perişan
olmuştur.”⁹*

Bursalı M. Tahir’in tarafından da gazelleri oldukça tekellüften (gösteriş, külfet, yapmacık) uzak ve kendisi de nükteci bir şâir¹⁰ olarak değerlendirilen Sâfi, şiirlerinde yakalamış olduğu duygusallığı divan şiiri geleneği normlarına oldukça başarılı şekilde sığdırmış ve köşelerde kalmış bir şâirdir.

3-Eserleri:

I-İslâm-ı Hazret-i Ömer: Hz. Ömer’in hayatını anlattığı bir mesnevidir.¹¹ Bursalı M. Tahir’e göre Sâfi’nin en meşhur eseridir.¹²

II-Cidâl-i Sa’di bâ-Müddei: Sadi’nin Gülistan’ının bir bölümünün manzum çevirisini içermektedir. Toplam 191 beyittir. Eser 1303’te Ebüzziya matbaasında basılmış ve Muallim Naci ve Namık Kemal de birer takriz yazmışlardır. Namık Kemal’in manzum olarak yazdığı takriz şöyledir:

Âferin tab’ı sâf-ı Sâfiye
Rûh-ı Sa’diyi şâdumân itmiş
Tarh-ı nevresim gülistân itmiş
Gûyiyâ sa’y ile
Tolmuş ezhâr ile bahâr bahâr

Fakr-ı kâni misâl-ı sâde güzel
Servet-i eshiyâ gibi makbûl
Kıssası hissesi sezâ-yı kabûl
Fikri nâzik ifadesi mücmel
Tarzı rengin güzîde bir güftâr

Şübhe bu kadar karîn-i rağbet olur
Hüsn-i tertîbi lutf-ı inşâdı
Re’fet-i kadrine olur bâdı
Nâzımı vâyedâr-ı şöhret olur
Kudret-i tab’ını ider izhâr¹³

⁹ Süleyman Nazif, “Edebiyatımızda Gazel”, Peyam-ı Sabah, 12 Haziran 1338 (1922), s.2.

¹⁰ Bursalı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.2, Meral Yay., İstanbul 1972, s.389.

¹¹ Sâfi, İslâm-ı Hz. Ömer Yahud Bir Harika, Kasbar Matbaası, İstanbul 1308, 38 s.

¹² Bursalı M. Tahir, age., s.389.

III-Kavâid-i Farisiyye: Farsça bir gramer kitabıdır. Eserden sadece Bursalı M. Tahir bahsetmiştir. Baskısına rastlanamamıştır.

IV-Şi'r-i Sâfi: Şâirin gazellerini ihtiva eden ve 29 gazelden oluşan eseridir.¹⁴ İbnülemin, Şi'r-i Sâfi'de yer alan şiirlerin ancak bir kısmını ihtiva ettiğini ve bundan daha fazla şiirin ise yayınlanmadığını, bu yayınlanmayan şiirlerin bir kopyasının da kendisinde bulunduğunu belirtir.¹⁵

Eserde yer alan şiirler yukarıda da belirttiğimiz gibi gazel nazım şekli ile yazılmış olup vezin olarak da aruz vezni kullanılmıştır. Kullanılan vezinler şunlardır:

- 1-Mefûlü Mefâilün Feûlün (1)
- 2-Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (3, 8, 22,)
- 3- Mefâilün Mefâilün Feûlün (6, 10, 11, 28)
- 4-Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feûlün (Fa'lün) (7, 29)
- 5-Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün (9, 17, 24, 26)
- 6-Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün (12)
- 7- Feilâtün (Fâilâtün) Feilâtün Feilâtün Feilün (Fa'lün) (13, 14, 15, 19, 20)
- 8-Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (16)
- 9- Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün (18, 21, 23)
- 10-Feilâtün Fâilâtün Feilâtün Fâilâtün (25)
- 11-Feilâtün (Fâilâtün) Mefâilün Feilün (Fa'lün) (4, 5)
- 12- Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feilün (Fa'lün) (27)
- 13- Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün (2)

Sâfi, kullandığı vezinlerden de anlaşılacağı gibi 29 gibi oldukça az olan şiirinde on üç ayrı vezin kullanmıştır. Kullandığı bu vezinlerden 1, 6, 12 ve 13. sıradaki vezinler divan şiirinde en az kullanılan, dolayısıyla da zor olan vezinler olması da onun vezne olan hâkimiyetini ve şâirlik gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Sâfi'in şiirlerinde konu olarak tamamen aşkı ve muhabbeti işlemiştir. Âşığın sevgili karşısındaki durumları ve sevgilinin de âşığa yaptığı klasik divan şiiri işkencelerini anlatmaktadır. Yalnız Sâfi'nin divan şiiri geleneğinden ayrı olarak, duygularını fazla mazmun deryasında boğmayarak oldukça duru ve sade anlatması dikkat çekicidir. Kendini aşk tarikatına bağlanmış bir âşık olarak gören

¹³ Namık Kemal, "Takriz-i Manzum", Cidâl-i Sa'di bâ-Müddei, s.3.

¹⁴ Sâfi, Şi'r-i Sâfi, Dersaadet 1317, 23 s.

¹⁵ İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2032.

Sâfi, âşıklık halindeki ruh fişkirmalarını gazellerinde yansıttığını söyleyerek, şiir ilminde asla uğraşmaktan, yeni manayı aramaktan vazgeçmeyeceğini ifade etmektedir:

Fenn-i beyânda Sâfi terk-i tekellüf itmem
Her âh-ı âşıkânem güyâ ki gazeldir (2/5)

Sâfi'ye göre normal âşıklar sevgililerini görünce dili tutulur, oysa Sâfi bunun tam tersine aşk hâlinin verdiği coşku ile dili açılmış ve bu nağmeli hüznü şiirleri söylemiştir:

Aşkın beni lâl ider velâkin
Ol sâyede bir sühanverim ben (1/5)

Bunun içindir ki Sâfi, 'Şi'r-i Sâfi' isimli eseri süzme balla kıyaslayarak, bu eserindeki tadın insana süzme baldan daha fazla bir hoşluk verdiğini söylemektedir:

Safâ-yı Şi'r-i Sâfi var mıdır şehd-i musaffâda
Sorun ey zevk-dârân-ı sahn-ı şîrîn zebânlardan (18/3)

Divan şiirinin en büyük özelliklerinden biri olan duygusallığı şiirlerinde en güzel şekilde yansıtmış olan Sâfi, bu duyguyu gerek şiirlerinde sık sık kullandığı ikilemeler gerekse hüznü ve hasret duygularını veren ifadelerin yoğunluğu ile göstermeye çalışmıştır. Kendi şiir görüşünü de bu anlamda yorumlayan Sâfi, bu eserini hüznü kitabı olarak nitelemiştir:

Şi'rim de hazin ben de hazinim yine Sâfi
Ya'kub-sıfat-ı mâlik-i beytü'l-hazen oldum (9/5)

Osmanlı toplumunun hayatın duygusal yönüne büyük önem verdiğini söyleyen Walter Andrews, gazellerinde bu duygusal hayatın tutarlı bir yorumunu yaptığını¹⁶ ifade ederken bir anlamda Sâfi'nin şiirinin yapısının da temel özelliğini belirtmiş olmaktadır.

¹⁶ Walter Andrews, Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, İletişim Yay., İstanbul 1999, s.152.

Şİ'R-İ ŞÂFİ

1

Mihriñle yanar bir aḡterim ben
Yandım yanalı münevverim ben

Seyyâre-i bî-ḡarâr isem de
Mehpârem ile berâberim ben

Cân şû'lesini vücûdum örter
Topraḡda ḡalan mücevherim ben

Mir'ât-ı dilim cümle ḡayrân
Bilmem ki ne sırra mazḡarım ben

°Aşḡıñ beni lâl ider velâkin
Ol sâyede bir süḡanverim ben

2

Meftûnı olduḡum şey bir ḡüsn-i bî-bedeldir
Göñlümde bir emel var bilmem naşıl emeldir

Bir baḡr-ı bîḡerânda rûḡum seyâḡat eyler
Bir sâḡil-i ebeddir bir sâḡil-i ezeldir

Feryâd-ı bî-ḡarârım ḡan etmeyün tehdirdir
Derdî olanlar anlar meşḡur bir meşeldir

Ben izdiyâd-ı ḡamdan günden güne zebûnum
Likin o mehpârem dünden buḡün güzeldir

Fenn-i beyânda Şâfi terk-i tekellûf itmeme
Her âh-ı °aşıkânem güyâ ki bir ḡazeldir

3

Pāre pāre eyledi ğamzeñ derūn-ı albimi
atre atre gzlerimden dkdi hūn-ı albimi

Gāh zūlfūñ gāh ruhsārun gelir endīşeme
Renkden renge oyar her gūn şuūn-ı albimi

ūt-ı albim metānet gsterirken taqlara
Bir nigāhıñ eyledi muhtel sūkūn-ı albimi

Hicr-i şūrīden şikāyet eylemezdim bir zamān
Mūmkūn olsa gzlerim grse buūn-ı albimi

Biñ muammā-yı haıat keşf ider bir notada
Eylese tefsīr birārif-i meftūn albimi

Gz yumup eşkāl-i gūnāgūn-ıālemden bu gūn
Birbirinin rūyına adımuyūn-ı albimi

4

Cān iinde nihān muabbetdir
Cānıma cān atan muabbetdir

İkiālemdede zev-i rūhāni
İki başdan olan muabbetdir

Eñ hazin mācerā sirişk-i revān
Eñ gūzel dāsītān muabbetdir

Dile dildārı eyleyen manzūr
Arada parlayan muabbetdir

İns ü cān muibbdır ey Şāfir
Rūh-ı kevn ü mekān muabbetdir

5

Seni bizzât dilerken senden
Beht ile sen beni aldın benden

Ĥüsünü görmek için ĥaĥķile
Nūr alır dīde dil-i rūşenden

O tebessümleri yād itdikce
Gül ĥopardım şanıırım gülşenden

Gün toĥar maṭla^c-ı iĥbālimden
Bir nigāh eyler iseñ revzenden

Ĥayra karşı gelir aĥşama ĥadar
Kim görürse yüzünü erkenden

Meyl-i mesken idişinidir her dā^cim
Beni āvāre iden meskenden

Şāfiyā fark idemem ĥayretle
Zādi-i pūr ĥaṭar-ı me^cmenden

6

Gönül şahn-ı şafā-yı dilberimdir
Gözüm sāhil-serāy-ı dilberimdir

Ĥayātım inbisātından ^cibāret
Vücūdum ĥāk-pāy-ı dilberimdir

Çiçekler ĥande-i dildāre beñzer
Şular şurāt-nümā-yı dilberimdir

Fidanlar ĥadd-ı yārimden nişāne
Temāyüller edā-yı dilberimdir

Nesīm-i şubĥ-dem āh-ı derūnum
Seĥer vāķti liķā-yı dilberimdir

Serim sevdâlı efkârım perişân
Derûnum pür-hevâ-yı dilberimdir

Vağârım ihtiyâtim neng ü cârım
Heyûlâ-yı vefâ-yı dilberimdir

Ne vuşlat isterim *Şâfî* ne hicrân
Merâm ancak rızâ-yı dilberimdir

7

Göñül binâlarımın sînedeki harâbesi var
Harâb gönlümün alnımda bir kitâbesi var

Yine gözüm dökcek zannıma göre bārân
Hevâ-yı hâtırımın tîre bir şehâbesi var

Tarîk-i aşkına girdim sülûk şâhibiyim
O nâzîñ ellerine gönlümün inâbesi var

Şafâ-yı tâb-ı muhabbetle mestdir *Şâfî*
Ne bir sebûsı elinde ne bir qarâbesi var

8

İltifatın ehl-i şevke ol kadar rengin olur
Bir tebessüm eyleseñ gönlüme şeh-âyin olur

Şîve-i hilm ü gazabda sâhriyat gösterir
Gâh bir âhû o gözler gâh bir şâhin olur

Mest-i zevk ü şevkiñim feryâdımı ma^czûr tut
Mest-i zevk ü şevk olan bî-şabr u bî-temkîn olur

Böyle güyâ eyleyen te^cşîr-i hicrândır beni
Telh-kâm olcağsa *Şâfî* sözlerim şîrîn olur

9

Mehcür-1 şâlik olalı sîne-zen oldum
Bir sîne-zenim şimdi ki bir sîneden oldum

Bir mevhibedir *Min tarafillah* bu cilve
Bâdi-i ta^calluğ ne sen olduñ ne ben oldum

Sen gül-bedenin şevki ile bülbüle döndüm
Ammâ ki cihânın nazarında diken oldum

Ġam-hânede miñnet keder etrâfımı aldı
Bir başıma kaldımsa da bir encümen oldum

Şi^crim de hazîn ben de hazînim yine *Şâfi*
Ya^cğub-şifat-ı mâlik-i beytü'l-hazen oldum

10

Yine rûhum sever eşnâ-yı vefâtımda seni
Ölürüm terk edemem hâl-i hayâtımda seni

°Aleme remz ederim farç-ı muhâbbetle bütün
Dürlü dürlü harekât u sekenâtımda seni

Ġayrı zıkr etse de *Şâfi* yine maqşad sensiñ
Gizli gizli açarım cümle nikâtımda seni

11

Göñül bir âteş-i pinhân vücūd hâkister
Turâb-ı cism ile muğber içimdeki cevher

Naşıl taħammül olunsun bu hâl-i ma^ckûsa
O şūha cân veririm ben raqīb cân besler

Şikeste eyledi mir^cât-ı kalb-ı *Şâfiyi*
Bu cilvegâhda benden ne gördü ol dilber

12

Ehl-i zemîne âlem-i bālâyı söylesem
Açsam dehân-ı rāzımı dünyâyı söylesem

Nām u nişānı dilberimin müncelî olur
Hall eylesem rümûzu mu^cammâyı söylesem

Mir^cât-ı hüsnu içre neler gördü gözlerim
Hayrân kalırsınız o temâşâyı söylesem

Rü'yâ içindeyiz bu cihānda ^cumümimiz
Bilmem kimi bulub da bu rü'yâyı söylesem

Māzînin ehl-i hāle ^cabeşdir tezekkürü
Bir gün zamānım olsa da ferdâyı söylesem

13

Levha-i dehri temâşâda gözümden çıktı
Serteser şüret-i eşyâda gözümden çıktı

Şuların seyrini gördükçe gönül cüş itdi
Ağlaya ağlaya deryâda gözümden çıktı

Çapasam gözlerimi anda da ^câlem görürüm
Bu^cduma hâbda rü'yâda gözümden çıktı

Çatre çatre gözime dörtü olub hün-ı sirişkiñ
Bu harâbâtda şahbâ da gözümden çıktı

Sürme-i çeşm olalı hāk-i kudüm-ı Āşef
Şāfiyâ kehl-i müdāvâda gözümden çıktı

14

Bir dilārāya değışmem ben o yektâ güzeli
Görseñiz sevdiğimi āh ne dünyâ güzeli

Muṭlaḳa her güzeliñ bir de ḳuṣūru bulunur
Görmemiş kimse derim öyle serāpā güzeli

Gözlerim nūrlanır cilve-i dīdārından
Nazar-ı ḥaḳ ile itdikçe temāṣā güzeli

Bikr-i maẓmūnuna diḳḳatle baḳıñ *Şāfī*'nin
Resm ediñ levḫa-i taḳdīre o zībā güzeli

15

Ḳarşımızdan yine seyr eyle o āfet geçiyor
Refte refte şanırim devr-i terāvet geçiyor

Meyl-i reftārını görmek ne büyük fırsattır
Ey gönül ḡafleti terk eyle ki fırsat geçiyor

Firḳatiñ sā^cati bir sāl ḳadar ḥükm idiyor
Vaḳt-i vuşlat ne ḳadar olsa o sā^cat geçiyor

Döndi döndi başıma geçdi bu gerdūn güyā
Ādamın gör ki başından ne felāket geçiyor

Nergise yol görünür gül diken üstünde ṭurur
Ne çabuk revnaḳ-ı gülzār-ı muḥabbet geçiyor

16

Lehcesi gitdikçe nūrānī olur
Şubḫ-ı evvel farz idiñ nānī olur

Pek yakındır cāna ol maṭlūb-ı dil
Beynimizde zevḳ-i rūḫānī olur

Her zamān itmez tecellī ṭal^catı
Yılda bir nevrüz-ı sulṭānī olur

Ḥābda dīdārını seyr eylerim
Gördüğüm rü'yāda raḫmānī olur

Ḥāk ile yeksān ider dīl-ḥānemi
Beyt-i aḥzān öyle taḥtānī olur

°Aşk ile devrān iden *Şāfi* gibi
Maẓhar-ı esrār-ı Geylānī olur

17

Cān virdiğim ifā-yı °uhūd itmek içündür
Maḥv olduğum işbāt-ı vücūd itmek içündür

Ecsād gibi menzil-i süfliye tenezzül
Ervāḥ gibi °arşa şu°ūd itmek içündür

Sed çekdiğim imkān-ı ḥuzūzātıma karşı
Hep nefsime ta°yīn-i ḥudūd itmek içündür

Sermest-i müdām olduğu *Şāfi*-i ḥākīriñ
Terk-i elem-i būd u nebūd itmek içündür

18

Verir dil ādem elbet bir civāne nev-civānlardan
Ne mümkün kendini almaḡ cihānda dil-sitānlardan

Çeker miydi gönül böyle muḥabbet çille-i saḥtın
Çekilmek kābil olsaydı eger ebrū kemānlardan

Şafā-yı şī°r-i *Şāfi* var mıdır şehd-i muşaffāda
Şoruñ ey zevḡ-dārān-ı saḥn-ı şīrīn zebānlardan

19

Dembedem dīdelerim giryeye meyyāl oluyor
Yetiş ey rūḡ-ı revānım baña bir ḥāl oluyor

Haftalarca oturub ağlasa gönlüm yeri var
Māhımı görmeyeli ben bu kadar sāl oluyor

Gönlüme başkaca te'sîr idiyor her hâlet
Neş'eler hüzne şafâlar kedere dâl oluyor

Rüzgârı şanıırım âh idiyor bir mehcür
Şuları zan iderim gözyaşı seyyâl oluyor

Derd-i hicrân ile beñzim şararub şolmadadır
Gözümüñ yaşları bilmem ki neden âl oluyor

Hasret-i dilber ile bunca zamândır *Şâfi*
Felegiñ miñnet ü endühuna pâmâl oluyor

20

Hey'etimden beni zan eyleme şüh u şengim
Ne kadar şen görünüyorsam o kadar dil-tengim

Düşeli miñnetine böyle süzüldüm kaldım
Yanalî âteşine kül gibi oldı rengim

Kâkülüñ ^cuğde bırağdı dil-i pür nâbımda
Ruğlarıñdan hele âfetzedede-i nirengim

Gönlümüñ lâyıķı bir dilber-i müsteşnâ yok
Ancağ ey sürür-ı hübân olursan dengim

Şâmdan şubha kadar inlemedir kanūnum
Şubğdan şâma kadar ağlamadır âhengim

Bir zamân ben dağı ^caşğ ehline ta^cn eyler iken
^cÂşıkım şimdi melâmetzedede-i bî-nengim

21

Gidüb dergâh-ı yâre arz-ı hâcât eylerim her gün
Hulûş-ı kalb ile arz-ı münâcât eylerim her gün

Zamân-ı iftirâķı artıyor günden güne heyhât
Talâķı nerde ben tecdid-i mâfât eylerim her gün

Merāmım mey degildir maqşadım sākiyi görmekdir
Muhabbet ehliyim °özrüm harābāt eylerim her gün

Misāfirhāne-i dünyāda bir müddet bulunsam da
Sefer qaşdıyle tertüb-i muhimmāt eylerim her gün

Ġarāz-ı Şāfir sühandan iddi°ā-i şā°ir yetse
Ben ol da°vāyı āsārımla işbāt eylerim her gün

22

°Aşk-ı rüz-efzūnuma cüz’ice noqşān gelmesün
Ĥātır-ı me’yūsuna ümmīd-i dermān gelmesün

Ĥod-be-ĥod olsun fedā cān u tenüm ol ġamzeye
Āsumāndan cāyına bir başqa ħurbān gelmesün

Al[ı]maq şartıyla virdim cānımı cānānıma
Gelse de rüz-ı kıyāmet cismime cān gelmesün

Süz-ı °aşqumdan ħazer kılsun ħayāl-i māsivā
Gönlüm āteş-ġāh-ı ġamdır anda pek yan gelmesün

23

Cemāl-i mäh-ı pertevi ĥicāb-ı ihtifādadır
O bir içim şudur faqat fezā-yı Kerbelādadır

Vişāliniñ ĥuşūlidir yegāne maqşadım benim
Ben ol faķire beñzerim ki fikri kimyādadır

Ol āfitāb-ı rü gibi sitāre-i şeref mi var
Ne çāre ben zemindeyim o mähir ü semādadır

Liyākat-ı vişāl yok dil-i za°ifde henüz
Taķarrübüm o dilbere maķām-ı ilticādadır

Çalırsa hâl-i dilbere olur muhâl *Şâfiyâ*
Fağat ümidimiz bizim °inâyet-i Hudâdadır

24

Añdıqça ser-i küyuñu sahrâlara şıgmam
°Ulviyet-i efkâr ile dünyâlara şıgmam

Uqbâda dañi vâşıl-ı cânân olamazsam
Cennetlere gülşenlere me'vâlara şıgmam

Çâk-i beden eyler çıkarım hârice bir gün
Rûhum şıqılır öyle heyülâlara şıgmam

Mâhiyyetim idrâk ile olmaz mutaşavver
Bir havşala sözüm ki süveydâlara şıgmam

Şâfi ararım fark-ı °avâlimde °avâlim
°Ulviyet-i efkâr ile dünyâlara şıgmam

25

Ṭolaşub diyâr-ı hecri der-i dilsitâna geldim
Ğamı iftirâkı derdi elemi beyâna geldim

Görüb ol cemâl-i pâki bu cihândan öyle gitsem
Şanırım meserretimden yeñiden cihâna geldim

Beni almamak lisâna o vefâsıza düşer mi
O vefâsızın yüzünden bu kadar lisâna geldim

O naşıl bir hüsn ü ânla müteferrid-i zamânsa
Bu zamânda °aşk ile ben o kadar yegâne geldim

Miñen ü meşâkķ yağsa başıma şikâyet itmem
Bu cihân-ı bî-vefâya ben o imtiñâna geldim

26

Ĥürileri cennetde saña dāye şanırlar
Başlarda taşırılar seni pirāye şanırlar

Ol ĥüsn ile āyineye oldukça muķābil
Āy °aks idiyor şafĥa-i deryāya şanırlar

Dīdārını bir cevher-i nāyāb şanırlar
°Aşıklar yeñi müflis-i bī-vāye şanırlar

Küyunda rakībi beni dembeste görenler
Yek-digere tārğın iki hem-sāye şanırlar

Sermāye-yi °aşk ehli muĥabbetde bulurlar
Şāfī cūhelā-yı serveti sermāye şanırlar

27

Vişāle virmedi bir renk rüy-ı ālından
Bir iltifāt yüzi görmedim cemālınden

Ĥayāl u ĥāb gibi geçdi ol peri ammā
Gözümde ĥāb eşeri ķalmadı ĥayālinden

Bilir mi ehl-i sūkūn dil ne vecde müstağrak
Olur mu kimseniñ āğāĥ kimse ĥālinden

Hikāye eylerim elbet şabāĥ-ı maĥşerde
Bu çekdigim elemi firķātīñ leyālinden

Sevād-nāme-i eş°ārınıñ bütün Şāfī
Siyāĥ-rūzi-i hicrān çıkar me'ālinden

28

Dile açsa ne rütbe yār yāre
Göñül bir yarasın açmaz o yāre

Yaşam kurtulmadı dest-i şiyemden
Giryân oldu ammâ pâre pâre

Gözüm yaşlar döküb söndürmek ister
Dehânımdan saçıldıķca şerâre

Beni vaşlıñla kırtar göz yaşından
Amân deryâya düşdüim al kenâre

Cihânda olmadı vuşlat müyesser
Ölünce bari kınsaķ bir mezâra

Gözümde ben ayırmazken o şüñi
Beni almaz nigâh-ı i'tibâra

29

Cemâl 'âşıkıyım vech-i ahseni ararım
Bahâr bülbüliyyüm bezm-i gülşeni ararım

Yolunda cânı teni eylerim fedâ cümle
Ne cânıma baķarım ben ne de teni ararım

Şabâh-ı maşşer olub da açınca gözlerimi
Yine seni şorarım ben yine seni ararım¹⁷

Leyâl-i firķatiñ encüm-şümâri olmaķdan
Ėaraż budur ki o Ėurşid-i rüşeni ararım

Ėarım-i vuşlâtını cüst-ü-cü ider giderim
Ne varı ben ne diyârı ne meskeni ararım

Benimle yâr meger yek-vücüd imiş *Şâfi*
Felekde Ėafleti seyr it ki ben beni ararım

¹⁷ Eserde bu beytin kenarında 'tercemedir' ibaresi yer almaktadır. İbnülemin, bu beytin Muhiddin Raif'in: "Ararım hep onu Muhyî sorarım hep onu ben/ Açar açmaz gönlümü subh-ı kıyâmetde bile" beytiyle aynı anlamda olduğunu dolayısıyla bu beyte gönderme yapmış olabileceğini ileri sürer. İbnülemin M. Kemal İnal, age., s.2035.

KAYNAKLAR:

- ANDREWS, Walter, Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, İletişim Yay., İstanbul 1999.
- Bursalı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.2, Meral Yay., İstanbul 1972, s.389.
- İNAL, İbnülemin M. Kemal, Son Asır Türk Şairleri, (hızl.: İbrahim Baştuğ), C.4, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2002, s.2029.
- Muallim Naci, “*Takriz*” Cidâl-i Sâdi Bâ-Müddei, Matbaa-i Ebüzziya, Konstantiniyye 1304, s.6.
- Namık Kemal, “*Takriz-i Manzum*”, Cidâl-i Sa’di bâ-Müddei, s.3.
- Sâfi, İslam-ı Hz. Ömer Yahud Bir Harika, Kasbar Matbaası, İstanbul 1308, 38 s.
- Sâfi, Şi’r-i Sâfi, Dersaadet 1317, 23 s.
- Süleyman Nazif, “*Edebiyatımızda Gazel*”, Peyam-ı Sabah, 12 Haziran 1338 (1922), s.2.
- Süleyman Nesib, “*İki Söz Daha*”, Servet-i Fünûn, N0.374, İst 1314, s.3.